

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

CHU THU HƯƠNG

**RUỘNG ĐẤT VÀ KINH TẾ NÔNG NGHIỆP
HUYỆN BẢO LẠC (CAO BẰNG)
NỬA ĐẦU THẾ KỶ XIX**

LUẬN VĂN THẠC SĨ NHÂN VĂN

THÁI NGUYÊN - 2014

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

CHU THU HƯƠNG

**RUỘNG ĐẤT VÀ KINH TẾ NÔNG NGHIỆP
HUYỆN BẢO LẠC (CAO BẰNG)
NỬA ĐẦU THẾ KỶ XIX**

**Chuyên ngành: Lịch sử Việt Nam
Mã số: 60.22.03.13**

LUẬN VĂN THẠC SĨ NHÂN VĂN

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. Đàm Thị Uyên

THÁI NGUYÊN - 2014

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đề tài luận văn “Ruộng đất và kinh tế nông nghiệp huyện Bảo Lạc (Cao Bằng) nửa đầu thế kỷ XIX” là kết quả nghiên cứu của riêng tôi, nội dung của đề tài luận văn có sử dụng tài liệu, thông tin được đăng tải trên các báo, tạp chí, và một số cuốn sách (đã nêu ở phần Tài liệu tham khảo). Nếu sai tôi hoàn toàn chịu trách nhiệm.

Tôi xin cam đoan đề tài luận văn “Ruộng đất và kinh tế nông nghiệp huyện Bảo Lạc (Cao Bằng) nửa đầu thế kỷ XIX” đã được chỉnh sửa theo ý kiến của hội đồng.

Thái Nguyên, tháng 8 năm 2014

Tác giả luận văn

Chu Thu Hương

Xác nhận của Khoa Lịch sử

**Xác nhận của người hướng dẫn
khoa học**

PGS.TS. Đàm Thị Uyên

LỜI CẢM ƠN

Tôi xin chân thành cảm ơn Ban Giám hiệu, khoa Sau đại học, khoa Lịch sử trường Đại học sư phạm Thái Nguyên, cùng toàn thể các thầy cô giáo đã tham gia giảng dạy và hướng dẫn nghiên cứu khoa học cho tập thể lớp cao học K20 - Lịch sử Việt Nam đã tạo điều kiện cho tôi có điều kiện học tập và nghiên cứu khoa học.

Xin được bày tỏ sự cảm ơn sâu sắc tới PGS.TS. Đàm Thị Uyên, PGS.TS Nguyễn Thị Phương Chi - những người thầy rất nghiêm khắc, tận tình trong công việc đã truyền thụ cho tôi nhiều kiến thức quý báu cũng như kinh nghiệm nghiên cứu khoa học trong suốt quá trình học tập và nghiên cứu đề tài.

Xin được gửi lời cảm ơn tới các đồng chí cán bộ Ban tuyên giáo Huyện ủy Bảo Lạc, Phòng Văn hóa - thông tin, Trạm Khuyến nông - Khuyến lâm, Chi cục thống kê - UBND huyện Bảo Lạc, Bảo Lâm (Cao Bằng), đã tạo điều kiện giúp đỡ tôi trong quá trình nghiên cứu, sưu tầm tư liệu thực tế tại địa phương.

Cuối cùng, tôi xin gửi lời cảm ơn tới gia đình và bạn bè đã luôn động viên, khuyến khích và tạo điều kiện cho tôi trong suốt thời gian học tập, nghiên cứu và thực hiện luận văn này.

Thái Nguyên, ngày 15 tháng 08 năm 2014

Tác giả luận văn

Chu Thu Hương

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN	ii
MỤC LỤC.....	iii
DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT	iv
DANH MỤC CÁC BẢNG	v
DANH MỤC BIỂU ĐỒ	vi
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề.....	3
3. Mục đích, đối tượng, phạm vi và nội dung nghiên cứu	5
4. Nguồn tư liệu và phương pháp nghiên cứu của đề tài.....	6
5. Đóng góp của đề tài	7
6. Bố cục	7
Chương 1: KHÁI QUÁT VỀ HUYỆN BẢO LẠC (CAO BẰNG)	8
1.1. Vị trí địa lý, điều kiện tự nhiên.....	8
1.1.1. Vị trí địa lý.....	8
1.1.2. Điều kiện tự nhiên	8
1.2. Quá trình thay đổi địa giới hành chính	16
1.3. Các thành phần dân tộc.....	19
1.3.1. Dân tộc Tày.....	21
1.3.2. Dân tộc Nùng.....	22
1.3.3. Dân tộc Dao	23
1.3.4. Dân tộc Mông	24
1.3.5. Dân tộc Kinh.....	25
Chương 2: SỞ HỮU RUỘNG ĐẤT Ở HUYỆN BẢO LẠC NỬA ĐẦU THẾ KỶ XIX	27

2.1. Tình hình ruộng đất Bảo Lạc trước thế kỷ XIX	27
2.2. Địa bạ huyện Bảo Lạc nửa đầu thế kỷ XIX.....	33
2.3. Sở hữu ruộng đất ở huyện Bảo Lạc theo địa bạ năm Gia Long 4 (1805)	35
2.4. Sở hữu ruộng đất ở huyện Bảo Lạc theo địa bạ năm Minh Mệnh 21 (1840)...	43
2.5. So sánh sở hữu ruộng đất ở huyện Bảo Lạc nửa đầu thế kỷ XIX theo địa bạ Gia Long 4 (1805) và Minh Mệnh 21 (1840).....	49
2.6. Chế độ tô thuế.....	54
Chương 3: KINH TẾ NÔNG NGHIỆP HUYỆN BẢO LẠC NỬA ĐẦU THẾ KỶ XIX.....	
3.1. Trồng trọt.....	59
3.1.1. Canh tác lúa nước	59
3.1.2. Canh tác nương rẫy.....	65
3.2. Chăn nuôi.....	68
3.3. Kinh tế tự nhiên	70
3.3.1. Kinh tế hái lượm.....	70
3.3.2. Săn bắn.....	71
3.3.3. Đánh cá	72
3.4. Nghi lễ tín ngưỡng liên quan đến trồng trọt.....	73
3.4.1. Hội xuống đồng	73
3.4.2. Lễ cầu mưa (Mễ pỉ - tiếng Lô Lô).....	74
3.4.3. Lễ cúng tấm lá lúa (Toọc bôn dào bâu khẩu).....	76
3.4.4. Lễ lên đồng (Roọng khoăn vài - gọi vía trâu)	77
3.4.5. Lễ mừng mùa (Kin khẩu máu - Lễ ăn cơm mới)	78
3.4.6. Lễ hội Nàng Hai	80
KẾT LUẬN.....	85
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	87
PHỤ LỤC	

DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT

ĐHSPHN	: Đại học Sư phạm Hà Nội
ĐHSP TN	: Đại học Sư phạm Thái Nguyên
ĐVT	: Đơn vị tính
KH	: Ký hiệu
KHXH	: Khoa học xã hội
NV	: Nhân văn
Nxb	: Nhà xuất bản
m	: mẫu
m.s.th.t	: mẫu, sào, thước, tác
Ví dụ: 5 mẫu 6 sào 8 thước 7 tác sẽ được viết là 5.6.8.7	
Tr	: Trang
TTLTQG I	: Trung tâm Lưu trữ Quốc gia I

DANH MỤC CÁC BẢNG

Bảng 1.1: Bảng thống kê dân số theo thành phần dân tộc năm 1998.....	20
Bảng 2.1: Thống kê địa bạ huyện Bảo Lạc (Cao Bằng).....	35
Bảng 2.2: Thống kê địa bạ năm Gia Long 4 (1805) của 13 xã thôn	36
Bảng 2.3: Sự phân bố ruộng đất của 13 xã thôn huyện Bảo Lạc theo địa bạ Gia Long 4 (1805)	37
Bảng 2.4: Bình quân sở hữu ruộng đất của một chủ trong 13 xã thôn huyện Bảo Lạc đầu thế kỷ XIX theo địa bạ Gia Long 4 (1805).....	39
Bảng 2.5: Quy mô sở hữu ruộng đất của huyện Bảo Lạc theo địa bạ Gia Long 4 (1805).....	40
Bảng 2.6: Quy mô sở hữu của các nhóm họ.....	41
Bảng 2.7: Tình hình sở hữu ruộng đất của các chức sắc	43
Bảng 2.8: Tình hình ruộng đất ở 7 xã thôn huyện Bảo Lạc theo địa bạ Minh Mệnh 21 (1840).....	44
Bảng 2.9: Tình hình ruộng đất của 7 xã thôn huyện Bảo Lạc theo địa bạ Minh Mệnh 21 (1840)	45
Bảng 2.10: Thống kê quy mô sở hữu ruộng đất của chủ sở hữu 7 xã thôn huyện Bảo Lạc đầu thế kỷ XIX theo địa bạ Minh Mệnh 21 (1840) .	45
Bảng 2.11: Bình quân sở hữu ruộng đất của một chủ trong 7 xã thôn huyện Bảo Lạc.....	46
Bảng 2.12: Quy mô sở hữu ruộng đất của các nhóm họ	47
Bảng 2.13: Tình hình sở hữu ruộng đất các chức sắc.....	49
Bảng 2.14: Sự phân bố các loại ruộng đất của huyện Bảo Lạc ở hai thời điểm 1805 và 1840	50
Bảng 2.15: So sánh quy mô sở hữu ruộng đất tư	51
Bảng 2.16: So sánh quy mô sở hữu theo nhóm họ	52
Bảng 2.17: Bảng so sánh quy mô sở hữu của các chức sắc	53
Bảng 2.18: Biểu thuế ruộng công tư năm 1803.....	55
Bảng 2.19: Biểu thuế thời Minh Mệnh năm 1840.....	57

DANH MỤC BIỂU ĐỒ

Biểu đồ 2.1: Tình hình ruộng đất ở Bảo Lạc năm 1805	37
Biểu đồ 2.2: Quy mô sở hữu ruộng đất của huyện Bảo Lạc năm 1805	40
Biểu đồ 2.3: Quy mô sở hữu ruộng đất của các nhóm hộ năm 1805	42
Biểu đồ 2.4: Quy mô sở hữu ruộng đất của các nhóm hộ năm 1840	48

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Nói đến nông nghiệp, tức là nói đến vấn đề ruộng đất, trị thủy, khai hoang, phương thức canh tác, đó là những vấn đề trung tâm, cốt lõi của nền kinh tế nông nghiệp. Trong thời kỳ phong kiến, ruộng đất, kinh tế nông nghiệp càng thể hiện vai trò quan trọng của mình, nó là cơ sở kinh tế, chính trị, xã hội cho sự tồn tại của vương triều phong kiến. Vì vậy mà các triều đại quân chủ Việt Nam luôn tìm nhiều phương cách khác nhau để quản lý chặt chẽ vấn đề ruộng đất. Và ruộng đất, kinh tế nông nghiệp từ đó trở thành một nội dung cơ bản và xuyên suốt lịch sử Việt Nam cả thời kỳ cổ, trung, cận và hiện đại.

Tìm hiểu tình hình ruộng đất, kinh tế nông nghiệp qua các triều đại không chỉ giúp chúng ta tái hiện một phần quan trọng bức tranh toàn cảnh về tình hình kinh tế, xã hội đương thời mà đó còn là chìa khóa để tìm hiểu và nhìn nhận chế độ phong kiến Việt Nam trong lịch sử.

Vấn đề ruộng đất (trong đó chủ yếu là các hình thức sở hữu, chiếm hữu và sử dụng ruộng đất trong canh tác, khai hoang, trị thủy.....) được coi là yếu tố cơ bản nhất quyết định kết quả của sản xuất nông nghiệp và từ đó mà chi phối tình hình phát triển của các ngành kinh tế khác, chi phối trực tiếp tới đời sống nhân dân, đến sự ổn định xã hội. Mặt khác, vấn đề ruộng đất – kinh tế nông nghiệp lại chịu sự tác động trở lại của hàng loạt nhân tố như: chính sách ruộng đất và nông nghiệp của nhà nước, tình hình chính trị - xã hội, tập quán sản xuất, tục lệ phân phối ruộng đất của từng làng xã.

Chính vì vậy, những hiểu biết về tình hình ruộng đất, kinh tế nông nghiệp ở một giai đoạn lịch sử nhất định, dưới một vương triều cụ thể sẽ tạo điều kiện giúp chúng ta có những hiểu biết căn bản và toàn diện về tình hình kinh tế, xã hội và đời sống nhân dân trong giai đoạn đó. Đối với một nước nông nghiệp như Việt Nam, những vấn đề ruộng đất được coi là cơ sở nền tảng của hình thái kinh tế - xã hội và cũng là cơ sở của nền văn minh dân tộc trong lịch